

føjer nyt til det allerede kendte, men på den anden side er ganske charmerende i deres enkelthed.

Vagn Dybdahl

Sigurd Evensmo: Det store tivoli. Film og kino i Norge gennem 70 år (Gyldendal Norsk Forlag) 392 s.

»Så meget om så lidt« er den tanke, der uvilkårligt falder én ind, når man når frem til denne bogs sidste tekstsider, side 366. Men tanken gælder kun *filmproduktionen*, der i de 70 år, filmen har eksisteret i Norge, har været mere end beskeden. Når det i århundredets begyndelse kun kom til få og spredte forsøg, skyldtes dette simpelt hen, at landet aldrig kom til at mønstre en gründer som Ole Olsen eller tidlige instruktørgeniører som Victor Sjøstrøm og Mauritz Stiller. Siden stillede den særlige norske biograf- og senere produktionsordning sig hindrende i vejen, og det er disses historie, der optager størsteparten af Evensmos skildring. Det bør dog retfærdigvis nævnes, at Norge efter 2. verdenskrig har produceret enkelte film af betydelig værdi, film, der har hentet deres emner fra krigstiden (Englandsfarere, Kampen om tungtvannet, Shetlandsgjengen o. fl.).

Allerede ved censurens indførelse i 1913 skilte man sig ud fra Danmark og Sverige. Den første norske censur klippede i filmene, så de kunne ses af alle; først 1921 fik man en delt censur med aldersgrænse. Den afgørende forskel kom dog til at ligge et helt andet sted, nemlig i selve ejerforholdet til biograferne: De norske biografer blev for størstepartens vedkommende kommunale. En opfordring til kommunerne om at interessere sig for kinodrift lå allerede i 1913-loven, og 1917 var man så vidt,

at man kunne oprette Kommunale kinematografers landsforbund. To år senere, 1919, fulgte Kommunens filmcentral, der tog sig af udlejningen. Begge institutioner gav anledning til nogen strid med private interesser; men selv om der f. eks. fra amerikansk hold blev brugt stærke ord som »bolsjevisme«, »socialisering af kinematograferne« osv., holdt man skansen. I 1939 blev der drevet biografer i 70 norske kommuner; i 57 af disse var biograferne kommunale.

På baggrund af den faste organisation, biograferne fik, er det ejendommeligt at se, at man ikke formåede at stimulere produktionen tilsvarende. Kommunens filmcentral forsøgte selv; men det blev kun til 7-8 film, af hvilke ingen fik blivende værdi. 1932 oprettedes et fælleskommunalt produktionsselskab Norsk film A/S, der imidlertid først 1935 fik et atelier. Selv om atelieret før besættelsen i 1940 kun blev lidt brugt, satte det dog sine spor. Da den første film blev indspillet i 1936, udgjorde billetindtægten af norske film 0,6 pct. af den samlede billetindtægt, tre år senere var procenten oppe på 10,4.

Med besættelsen forandredes forholdene totalt. Som alt andet skulle også filmen nazificeres. En albestemmende rigsfilmdirektør blev indsat, men pudsigt nok rørte man ikke ved den »marxistiske« biografordning – den mente nemlig mange partifæller havde fungeret udmærket. Af egentlige nazistiske film blev kun indspillet en enkelt, som man til gengæld næsten måtte prygle folk til at overvære, hvis de ved en fejltagelse havde forvildet sig ind i biograferne.

Først efter krigen lykkedes det at få staten med – den første arbejdsregering i 1935 havde i den retning skuffet entusiastene. I tiåret 1920-30 havde biograferne afgivet 14,6

mill. kr. i skat, uden at staten havde ofret en øre til gengæld. Denne politik fortsatte arbejderregeringen med »demonstrativ uvitenhet og arrogance« skriver Evensmo. Da støtten endelig kom i 1946, var den beskeden, og den blev i årene fremover ændret flere gange – uden nogensinde at nå frem til nogen ideel form. Værst var 1950-ordningen, der gav tilskud til alle film, der blev fremstillet for maximum 300.000 kr. Resultatet var en hausse i film, hvoraf adskillige var elendige. 1955 blev støtten sat i forhold til spilleindtægten, og det system har man, med en uvæsentlig ændring i 1963, opretholdt.

Evensmo, der selv som filmjournalist i dagblade og radio, som filmforfatter og som medlem af det første filmråd i 1947 har ydet sin indsats for norsk film, er af den opfattelse, at den norske ordning i sig selv er god nok, og at den udmærket kunne forenes med en planmæssig produktion. Det er ikke sket, det indrømmer han; skridtene fremad har været for små og nølende – man har ikke forstået at bruge det instrument, man havde for hånden.

»Det store tivoli« (titlen stammer fra den første filmforevisning i Norge, der fandt sted i Christiania Tivoli 1896) er en velskrevet, saglig bog, der ikke bærer præg af, at dens forfatter også skriver udmærkede romaner. Dens titel er i øvrigt dobbelttydig, idet den også skal vise hen til den kendsgerning, at statsmagten alt for længe vægrede sig ved at betragte filmen som andet og mere end netop – tivoli. Bogen er forsynet med mange morsomme billeder samt en komplet filmoversigt og gode registre.

Finn H. Lauridsen

Tage Kaarsted: Påskekrisen 1920. Skrifter udgivet af Jysk Selskab for Historie, 23. (Universitetsforlaget i Århus, 1968) 426 s.

Under betydelig opmærksomhed fra offentlighedens side udkom i efteråret 1968 Tage Kaarsteds bog om påskekrisen 1920. Kaarsted bekræftede sit ry som den historiker, der frem for nogen var i stand til at granske hjerter og nyrer hos det moderne Danmarks ledende politikere. Da samtidig det valgte emne var af central betydning for forståelsen af vilkårene for det danske folkestyre, var historikere og politologer ikke mindre forventningsfulde over for det nye resultat af Kaarsteds legendariske flid. For de indviede var det ikke nogen stor overraskelse, at arbejdsindsatsen af Århus universitet honoreredes med den filosofiske doktorgrad.

I betragtning af den fyldige omtale, som i dagspresse, radio og TV allerede er blevet afhandlingen til del, vil det være post festum her i detaljer at referere de begivenheder, som igangsatte og udgjorde påskekrisen. I det følgende skal jeg da indskrænke mig til at berøre nogle efter min opfattelse centrale punkter, hvor der kan rettes indvendinger mod det i øvrigt fortjenstfulde arbejde.

Det er Kaarsteds opfattelse, at i påskedagene 1920 indtraf »den alvorligste politisk-parlamentariske krise, som vort folkestyre har kendt i dette århundrede bortset fra besættelsestiden«; afhandlingen koncentrerer sig altså om krisens politiske forudsætninger og dens konsekvenser på det parlamentariske plan, og om det kildemæssige grundlag hedder det s. 23, at »da det er lykkedes forfatteren at opspore og få adgang til en række arkiver, der enten har været